

betvici prav malo stržena in prav debel lub. Pri živalskih lasih je namreč to razmerje nasprotno. Ta lasa sta pa tudi prav gotovo z glave, to se spozna na označeni debelosti in okroglem obsegu. Čeprav nista opisana lasa prav jednake barve, trdiva vendar zvedenca, da sta vsejedno lahko z jedne in iste glave. Saj je znano, da se najde na glavi vsakega človeka raznih las, kojih barva ima raznovrstne nijanse.

Če se primerjata ta dva lasa z lasmi, izpuljenimi z glave obdolženčeve, spozna se takoj, da so si vsi glede dolgosti, barve in debelosti, kakor tudi glede drobnoglednega izvida popolnoma podobni.

Tega pa ne moreva trditi, da bi ta dva lasa morala biti z glave obdolženčeve, ker je znano, da imajo razni ljudje, popolnoma slične lase.

Pripis: Obdolženec je tajil svojo krivdo, porotniki pa so ga spoznali krivega; radi tega je bil obsojen na smrt, potem pa pomiloščen na 20letno ječo.

Dr. P. Defranceschi.

Za ravnopravnost slovenščine in za nadsodišče v Ljubljani.

V.

Spomenica odvetniške zbornice kranjske.

Na izredni glavni skupščini odvetniške zbornice kranjske dne 6. avgusta t. l. izvoljena deputacija gg. zbornični predsednik dr. Mosché, zbornični pravdnik dr. Majaron in odbornik dr. Krisper, so dne 13. avgusta t. l. izročili nj. ekscelenci gospodu pravosodnemu ministru dru. pl. Ruber-u spomenico z nasledno vsebino:

Visoko c. kr. justično ministerstvo!

Visokemu ministerstvu se je že drugim potom uradno prijavil sklep prizivnega civilnega senata c. kr. višjega deželnega sodišča za Štajersko, Koroško in Kranjsko v Gradcu na razpravi

dne 23. junija 1898, ko se je zabranilo strankam in njih zastopnikom posluževati se slovenščine pri predlogih in govorih, a se je proglasilo nemščino edinim in izključnim razpravnim jezikom pri c. kr. višjem deželnem sodišču v Gradcu.

Zgodilo se je to, akoravno se je vršila dotična pravda na I. instanci in v prizivnih spisih izključno slovensko in akoravno stranke, navzočne pri prizivni razpravi, nemščine niso bile zadostno, deloma čisto nič zmožne.

To je napotilo odvetniško zbornico kranjsko, da je, prevdarjaje imenovanega dogodka principijalno važnost za pravosodje v slovenskih pokrajinah, smatrala za svojo dolžnost, izreči v smislu § 27. *lit. c)* odvetniškega reda svoje pomisleke proti takemu sklepu.

Svesta si te svoje dolžnosti je odvetniška zbornica kranjska v izvenredni plenarni skupščini dne 17. julija 1898 razpravljala o tem dogodku in njega posledicah za pravosodje v slovenskih pokrajinah in sklenila, da je rečeni sklep prizivnega senata principijalno važen ter nasproten pravičnosti, ker je nezakonit, neutemeljen, pravosodju škodljiv in ker žali pravni čut ljudstva.

Odvetniška zbornica prijavlja v interesu pravosodja visokemu c. kr. justičnemu ministerstvu svoje resne pomisleke proti temu sklepu v posebni spomenici.

Izvršujoč sklep zbornice izroča »ad hoc« izvoljeno odposlanstvo zbornično Prezvzišenemu gospodu justičnemu ministru naslednjo

spomenico:

Naravna pravica vsakega človeka in vsakega naroda je ta, da občuje v svojem maternem jeziku.

Najvažnejše občevanje pa je z oblastmi in posebno s sodnimi oblastmi.

Sodnik mora razumeti stranko in ta njega, to pa neposredno.

To načelo naravnega prava izraža lapidarno čl. 19. državnih temeljnih zakonov za našo mnogojezično Avstrijo.

Jednakopravnost vseh narodov in njihovih jezikov je v Avstriji zajamčena v temeljnih zakonih. Večje ali manjše vrednosti posameznih avstrijskih narodov zakon ne pozna.

To je popolnoma v smislu razdelitve dolžnostij po kateri mora vsak avstrijski državlján svoje življenje in imetje zapostaviti za blagor države, — tudi slovenski državlján.

Enake dolžnosti, enake pravice!

Toda v Avstriji velja to naravopravno in zakonom izrečeno načelo žalibog le v teoriji, ne pa tudi v praksi.

Pač avstrijski državljani nemške narodnosti lahko v širni Avstriji zastopa svojo pravico skoraj na vseh sodiščih v svojem maternem jeziku, državljanu slovenske narodnosti pa se isto zabranjuje celo pri sodiščih, ki so za njega ustanovljena in za njega obstoje.

To razmerje provzroča v pravoljubivem slovenskem ljudstvu odkrito nezaupljivost nasproti zakonodavcu, zakonu in proti onim, ki naj bi zakone izvrševali.

Jako je dvomiti, je li ta nezaupljivost v prid državnemu organizmu sploh, in pravosodja posebej.

Ko je slovenski narod, več sto let zatiran, oživil se v narodni zavesti in se lotil svoje izomike z vnemo in vstrajnostjo, kakoršne ni najti pri drugih srečnejših narodih, zahteval je tudi enakopravnost v uradu in v šoli, zajamčeno mu po državnih temeljnih zakonih.

Po trdih bojih si jo je deloma priboril stopnjo za stopnjo. Posebno je dosegel, da vladajo v sodnem postopanju prvih instanc na Kranjskem kolikor toliko normalni, temeljnimi zakonom primerni jezikovni odnošaji. Slovenca zaslišuje sodišče na Kranjskem v njegovem jeziku in v njegovem jeziku mu izreka sodbo.

Da bi to bilo v kvar pravosodju ali državnim interesom, tega še ni noben dogodek pokazal, niti se je upal kdo trditi.

Od tega časa sem imel je Slovenec tudi na drugi in tretji instanci iskati in zagovarjati svojo pravico v slovenščini, seveda — po poprejšnjem občenem sodnem redu — pismeno. Sodbo višje instance dobival je v slovenščini, dasi le v prevodu. Uredilo se je to občevanje zlasti z naredbo justičnega ministerstva z dne 8. aprila 1883., št. 4224., izdano na zakonitem temelju.

Slovenec je vlagal torej izza leta 1883. tudi apelacije in revizije pri c. kr. višjem deželnem sodišču in pri c. kr. najvišjem sodnem dvoru v slovenščini in dobival slovenske odločbe, dasi v prevodu.

Tudi to ni bilo niti občedržavnim interesom niti pravosodju na kvar, pač pa je slovenski narod vžival vsaj v skromni meri ustavno zajamčeno pravico, izkazala se je za pravosodje dobrodejna

posledica, da je uradovanje sodišč postalo lažje in enostavnejše, ter da se je zmanjšalo število civilnih pravnih. V tem hipu pa in — povdarjati je — popolnoma brez potrebe se je z nova kalila narodni mir, in dosedanja praksa ne velja več. Kar je poprej Slovenec smel povedati v svojem maternem jeziku p i s m e n o, tega sedaj ne sme več izreči ustno. Na graškem višjem deželno sodišči iskati in braniti mora sedaj svojo pravico v nemškem jeziku in v nemščini mora zaslišati sodbo.

»Ratio legis« zgorajšnje, za časa občnega sodnega reda izdane naredbe bila je ta, da se prične izvajati na sodiščih jednako-pravnost slovenščine po smislu državnega temeljnega zakona.

Akoravno se je oblika sodnega razpravljanja z novim civilno-pravdnim redom predrugačila, vendar živi, dokler velja državni temeljni zakon, tudi še »ratio legis« zgorajšnje naredbe, toraj tudi ta sama. Poleg tega pa je sedaj uveljavljeno načelo ustnega in neposrednega razpravljanja.

Po tem vrhovnem načelu je vsakogar zaslišati v njegovem lastnem jeziku in sodnik mora ž njim občevati v istem jeziku. Na prvi instanci dopuščeno je, da si zato ni specialne uredbe, razpravljati v slovenščini, na drugi instanci pa bi se to ne smelo goditi, akoravno ni zakona, niti naredbe, ki bi to prepovedala.

C. kr. višje deželno sodišče za Štajersko, Koroško in Kranjsko ima svoj sedež v Gradcu samo iz administrativnih obzirih prejšnjega časa. Gradec je nemško mesto. Zaradi tega pa vendar ni, da bi moralo biti tudi višje deželno sodišče nemško, kajti v svojem območju ima skoraj ravno toliko Slovencev, kolikor Nemcev, a noben zakon mu ni podelil izključno nemškega značaja.

Dotičnemu sklepu c. kr. višjega deželnega sodišča manjka torej zakonita in tudi dejanska podlaga.

Ta sklep pa je naravnost protiven načelu neposrednega občevarja sodnika z občinstvom in dosedanjim tradicijam; ta sklep moti jednotnost pravnega nazora in žali pravni čut ljudstva. Vrh tega bi se radi njega moglo vrhovni justični upravi očitati nedoslednost in strankarstvo, kajti višje deželno sodišče v nemškem mestu Inomestu razpravlja o italijanskih prizivih v italijanščini, višje deželno sodišče v Trstu pa razpravlja italijanskim, nemškim in slovenskim jezikom.

Kar je v območji jednega višjega deželnega sodišča možno, dopustno in dovoljeno, to naj ne bi smelo biti drugod, — ako-ravno stoje vsa višja deželna sodišča pod istim zakonom in isto justično upravo?!

Kranjska odvetniška zbornica, katere člani so po ogromni večini slovenske narodnosti, vidi v opisanem postopanju c. kr. višjega deželnega sodišča v Gradcu nevarnost za pravosodje in je samo na to stran prijavila svoje pomisleke, ne da bi tudi izrazila svojo, gotovo opravičeno nevoljo radi žaljenja slovenskega naroda, katero tiči v postopanju deželnega sodišča.

Podpisana zbornica izreka prošnjo:

Visoko c. kr. justično ministerstvo izvoli te pomisleke na znanje vzeti, ter primerno ukreniti, da se v smislu po državnih temeljnih zakonih zajamčene enakopravnosti nemudoma zagotovi slovenskemu jeziku isto pravico razpravnega jezika, kakoršno ima nemščina na c. kr. višjem deželnem sodišču za Štajersko, Koroško in Kranjsko.

VI.

Interpelacija, odnosno predlog.

V poslanski zbornici je v seji dne 29. sept. t. l. državni poslanec gospod dr. Ferjančič podal naslednjo interpelacijo:

V pravni stvari Ivana Gražarja proti zakonskima Ivanu in Frančiški Malenšek radi 2700 gld. se je pri c. kr. dež. sodišču v Ljubljani v slovenskem jeziku obravnavalo, se je v tem jeziku sestavil razpravni zapisnik in izrekla sodba.

Vsled priziva tožencev se je prizivna obravnava pri c. kr. višjem deželnem sodišču v Gradcu razpisala na dan 23. junija t. l. in se dognala. Ko je senatni predsednik otvoril obravnavo v nemškem jeziku, zahtevali so zastopniki strank soglasno, naj se obravnava v slovenskem jeziku, kateri zahtevi pa se je predsednik ustavil in je zastopnikom strank prepovedal govoriti v slovenskem jeziku. Ko so na to stranke, nezadovoljne s predsednikovo odredbo, zahtevale sklep senata, se je senat izrekel v predsednikovem smislu in se je obravnava po protestu strank vršila v nemškem jeziku in v tem jeziku izrekla sodba.

V isti pravdni stvari se je tudi zgodilo, da je višje deželno sodišče stranke o določitvi prizivne obravnave obvestilo v nemškem

jeziku — katero obvestilo je vsled ugovora strank pač razveljavilo in nadomestilo s slovenskim — in da je še pred prizivno obravnavo storjen sklep poslalo v nemškem jeziku c. kr. deželnemu sodišču v Ljubljani z naročilom, naj ga preloži in v slovenskem jeziku dostavi strankam.

To postopanje višjega deželnega sodišča je slovenski narod močno razburilo, saj je videl, da se ravnopravnost njegovega jezika, in to še pri sodnem oblastvu, v čigar okolišu je polovica vsega prebivalstva slovenske narodnosti, na flagranten način krši.

To postopanje nasprotuje tudi naredbam, katere veljajo za rabo slovenskega jezika, zlasti naredbi pravosodnega ministerstva z dne 8. aprila 1883, št. 4224, po katerih je višje deželno sodišče, porabljaajoč je po smislu pri novem ustnem in neposrednem postopku, vezano, obravnavati in razsojati v slovenskem jeziku v tistih pravnih zadevah, o katerih se je pri prvi instanci razpravljalo v slovenskem jeziku. Postopanje, vsled katerega se je sodišču prve instance naročilo, pri drugi instanci storjeni sklep na slovenski jezik preložiti in ga potem strankam dostaviti, nasprotuje § 215. naredbe pravosodnega ministra z dne 5. maja 1897, št. 112 drž. zak., po katerem je potrebno število čistopisov odločbe takoj pri dotični instanci napraviti.

Ker moramo zahtevati, dokler se jezikovno vprašanje ne uredi zokonitim potom, naj vlada protizakonitosti in zlorabe administrativnim potom odpravi, vprašajo podpisanci Nj. ekscelenco gospoda pravosodnega ministra:

Hoče-li ukreniti, kar je primerno, da se odpravi tako, ravnopravnosti slovenskega jezika pri sodiščih, kakor tudi načelom ustnosti obravnav in določbam veljavnih naredb nasprotujoče postopanje c. kr. višjega deželnega sodišča v Gradcu?

V isti seji je isti poslanec stavil naslednji predlog:

Visoka zbornica izvoli skleniti: C. kr. vlada se pozivlja, predložiti načrt zakona o ustanovitvi višjega deželnega sodišča v Ljubljani.

